Grigore Constantinescu

Comuna

ŢIŢEŞTI

PITEŞTI MMXV

ŢIŢEŞTI

COMPONENŢĂ: Comuna este formată din 5 sate: **Ţiţeşti**; Bucşeneşti-Lotaşi; Cişmea; Valea Mănăstirii; Valea Stânii.
DISTANŢA FAŢĂ DE REŞEDINŢA JUDETULUI: 20 km.
SUPRAFAŢĂ: 23,5 km^2.
POPULAŢIE: 4.937 locuitori [2.437 M + 2.500 F] (2011).

ATESTARE DOCUMENTARĂ:

Valea <Mănăstire> – 1506 [7015] septembrie 1 (DRH, B, ŢR, vol. II, doc. 49).

În contextul localităților componente, cea mai veche atestare documentară se consemnează în cazul satului Valea Mănăstirii.

Așezarea este atestată documentar inițial în hrisovul emis de cancelaria domnească a voievodului Radu cel Mare la 1 septembrie 1506, prin care se confirmă Mănăstirii Valea, ctitorită de monahia Magdalina, „gălețile domnești din satele Corbii de Piatră și Mălureni".

Sit arheologic: Existenţa anterioară a unei comunităţi umane pe teritoriul actual al localităţii este atestată prin Așezarea din epoca bronzului; urme arheologice ale culturii Tei – pe Dealul Șolovanului, în vatra satului Bucșenești-Lotași, pe terasa mijlocie a Râului Târgului; Necropola tumulară Hallstatt, cultura Ferigile-Bârsești situată în vatra satului, în apropierea școlii din Țițești.

TOPONIMIE:

- **Bucşeneşti-Lotaşi** – toponim compus pe baza apelativelor: *bucşe* ≈ „bucea" + determinativul *Lotaşi* – echivalent semantic al substantivului *clăcaşi*, având sens de „ţărani care au căpătat loturi de pământ, fiind împroprietăriţi de stat". Satul Bucşeneşti-Lotaşi s-a format pe vatra vechiului sat Hârteşti, care a aparţinut Mănăstirii Valea, metoh al Mănăstirii Pogoniani din Rumelia. O parte din satul anterior a fost alipit la satul Livezeni (Stâlpeni).
- **Cişmea** – toponim topografic format pe baza apelativului *cişmea* <turc. ceşme> ≈ „izvor", indicând un reper orientativ în aria de constituire a aşezării.
- **Ţiţeşti** – toponim format pe baza eponimului *Ţiţă* – atestat în tradiţia orală locală + sufixul colectiv –*eşti*, care indică organizarea socială pe bază de obşte a aşezării.
- **Valea Mănăstirii** – toponim format pe baza apelativului *vale* ≈ „loc larg între două dealuri" + determinativul *Mănăstirii*, relevând constituirea aşezării în apropierea construcţiei ecleziastice. Potrivit autorilor volumului «Marele Dicţionar Geografic al României», „Valea Mănăstirii sau *Dezrobiţi* poartă numele de la ţiganii care au fost robi ai Mănăstirii Valea.".
- **Valea Stânii** – toponim topografic compus pe baza apelativelor: *vale* şi *stână* ≈ „aşezare păstorească situată în afara unei aşezări, unde se adăpostesc oile şi ciobanii şi unde se prepară produsele din laptele oilor", relevând constituirea localităţii în apropierea unei stâne.

SPECIFIC ARHITECTURAL:

Arhitectură populară caracteristică zonei etnoculturale Muscel. Se consemnează o diversitate tipologică a construcţiilor de locuit. Tipul vechi de case construite din bârne de stejar încheiate, fixate pe temelie din piatră de râu prezenta, în general, un plan format din tindă şi odaie de locuit. Ulterior, spre sfârşitul secolului al XIX-lea şi în primele decenii ale secolului XX, s-a generalizat tipul de construcţii cu două niveluri,

ocupaţiile tradiţionale determinând rolul funcţional de depozit al parterului, etajul fiind rezervat în exclusivitate locuinţei propriu-zise. Planul bicameral al etajului prezenta un singur acces de pe sala bordată de un pălimar de lemn sau de un parapet de zid, dar existau, în cazuri izolate, şi construcţii cu accese separate. Construcţiile din perioada interbelică sunt, în majoritatea situaţiilor, edificate din cărămidă şi sunt prevăzute cu sală largă, susţinută pe stâlpi de secţiune circulară sau pătrată. Planul este considerabil extins, iar elementele decorative sunt reduse comparativ cu casele etajate din perioada anterioară.

Portul popular, folclorul liric şi cel coregrafic se circumscriu, prin structură şi, respectiv, repertoriu, ariei creaţiei populare din zona etnografică Muscel.

În domeniul artei populare, s-a remarcat, în fazele finale ale concursurilor naţionale organizate în perioada anilor 1956–2006, meşterul din localitate Ilie Mărunţelu care a obţinut premii ori menţiuni pentru împletituri din nuiele.

Din amplul repertoriu al folclorului coregrafic zonal, prezintă elemente de particularizare locală dansurile: Baraboiul, Bordeiaşul, Brâul bătrânesc, Chindia, Hora Mare, Sârba, Ungurica.

PATRIMONIUL CULTURAL-ISTORIC:

✚**Biserica «Sf. Nicolae» Hârteşti** –[▲]– din satul Bucşeneşti-Lotaşi, important monument religios de arhitectură medievală, suscită, sub raportul datării, controverse. Deşi pisania existentă, săpată în piatră, menţionează că biserica datează din anii 1531-1532, atribuind ctitorirea ei fiilor monahiei Salomia: Badea Cotescu şi Lăudat cu soţia acestuia, Voica, se consideră, de către specialiştii care invocă arhaismul formelor arhitectonice, că ar fi fost construită în secolul al XIV-lea. Edificiul religios, după cum observa ilustrul arhitect Grigore Ionescu în studiul «Biserica din Hârteşti-Muscel», „interpretează în mic formele structurale caracteristice tipului în cruce greacă înscrisă al Bisericii Domneşti din Curtea de Argeş, cu deosebirea că absida altarului – unică la Hârteşti – este alipită direct de semicilindrul braţului dinspre răsărit al navei. Lipsită de pronaos, micuţă, dar monumentală ca aspect, cu naos uşor dreptunghiular (6,15 x 7,50 m), mai prezintă particularitatea de a avea spaţiile dintre braţele crucii inegale, cele dinspre apus fiind mai mari.".

Biserica constituie, prin structura sa planimetrică, de cruce greacă înscrisă, „prototipul arhitecturii româneşti, în care se combină caracteristici constantinopolitane şi sârbeşti", fiind databilă, conform supoziţiei istoricului de artă Virgil Vătăşianu, în 1360-1361, perioada indicată prin pisanie [1531-1532] coincizând, probabil, cu o restaurare de amploare. Planul a fost extins, în secolul XVIII, prin adăugarea unui pridvor deschis. Au fost efectuate reparaţii la: paviment [1900] şi acoperiş [1920].

Pictura murală este realizată, potrivit pisaniei din interior, de către zugravii Gheorghe Pop şi Alexei, în 1837. Se confirmă existenţa a trei straturi de pictură murală anterioară. În exterior, pe peretele nordic, se conservă scene grafitate imaginând ostaşi în costume medievale surprinşi în cursul luptei şi, probabil, o scenă de înmormântare.

În patrimoniul bisericii, se află cărţi ritualice: Triod [1788], Psaltire [1811], Apostol [1835], Triod [1835] şi icoane pictate pe lemn în sec. XIX ş. a. Lângă biserică, în cimitir, este Ansamblul medieval al curților boierului Iane Vistierul –[▲]–, datând din epoca medievală [sec. XVII), format din ruinele casei boierești și din incinta monticolului cimitirului.

✚**Biserica «Naşterea Maicii Domnului» Ţiţeşti** [1892-1894]~ctitorită de preot N. Negreanu, preot I. Marinescu, Nicolae Rădulescu, Petrică Potcoavă, Ion Postelnicu, N. Dumitrescu ş. a. •intervenţii: consolidare [1912]; repararea acoperişului [1937]; reparaţii curente [1967-1968] •pictură murală: Gheorghe zugravul [1894]; refăcută de Elena Vasilescu din Bucureşti [1988].

✚**Mănăstirea «Sf. Treime» Valea** –[▲]– amplasată la circa 4 km est de centrul comunei Ţiţeşti, a fost edificată anterior domniei lui Radu Paisie [1535-1545], deşi ctitorirea ei se asociază constant cu numele voievodului menţionat, fost stareţ al Mănăstirii Curtea de Argeş, care o consolidează, ispravnic de lucrări fiind vel logofătul Vlaicu Piscan şi fraţii acestuia, Mihai şi Badea.

În anul 1797, ieromonahul Partenie repară biserica, planul fiind extins, prin adăugarea unui pridvor deschis susţinut pe coloane, „construit în scop didactic, ca şcoală

pentru învăţătura copiilor", iar, în 1846, concomitent cu restaurarea bisericii, egumenul Ioanichie Polidor construieşte turla-clopotniţă şi zidul de incintă al ansamblului monahal. Lucrări ample de consolidare a bisericii au fost efectuate în 1966-1968.

Biserica interpretează planul trilobat, cristalizat în biserica Mănăstirii Cozia, pronaosul fiind acoperit cu o boltă semicilindrică, iar naosul supraînălţat cu o turlă din cărămidă. De un efect decorativ evident, paramentul este realizat prin alternanţa de şiruri de cărămidă aparentă şi panouri de tencuială.

În interior, se remarcă iconostasul de lemn cu uşile împărăteşti sculptate şi aurite, realizat în stil brâncovenesc, care conferă interiorului bisericii atribute artistice de excepţie, alături de sfeşnicele mari de lemn ornamentate.

Pictura murală originară, al cărei comanditar a fost domnitorul Mircea Ciobanul, excelent executată în 1548, se conservă fragmentar; pictura a fost refăcută, în 1797, de Radu şi Constantin, fiind restaurată, în 1846, de Voicu zugrav. În biserică, sunt pietrele funerare ale logofetesei Neaga [+1492] şi jupânesei Vişa [+1525]. În perioada medievală, în chiliile mănăstirii, a funcţionat o şcoală în limba slavonă.

În patrimoniul bisericii, se află cărţi ritualice: Antologhion [1737], Mineie [1778-1780], Evanghelie [1794], Mineie [1804-1805] şi icoane pictate pe lemn în 1846 de zugravul Petre Voicu ş. a. Mănăstirea a constituit un important centru medieval de copişti, prin Pană grămăticul, care transcrie un «Ceaslov» [1691] şi Gheorghe dascălul, copistul volumelor: «Slujba de obşte» [1783] şi «Acatistier» [1797].

✝ Biserica «Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil» Valea Stânii [1871]~ctitorită de Gheorghe Teşu, C. Plăiaşu, Sanfir Niţă, Barbu Lazăr ş. a. •intervenţii: consolidare [1941] •pictură murală: Nicolae zugravul [1871]; repictare [1913]; restaurare pictură [1995].

✝ Cruci de piatră: **Bucşeneşti-Lotaşi**: 1721 [7229] iunie 27 –[▲]– în apropierea bisericii, la o fântână ■~**Valea Mănăstirii**: 1850 noiembrie 18 –[▲]– în fostul cimitir de lângă mănăstire.

✝ Monumente eroi: **Bucşeneşti** [1877; 1916-1918; 1941-1945]; (1972) – lângă Biserica Bucşeneşti-Lotaşi ■~ **Valea Mănăstirii** [1916-1918]; autori: R. Parsic, J. Mezzaroba (1933) – lângă Căminul cultural Ţiţeşti ■~ **Valea Stânii** [1916-1919]; autor: J. Mezzaroba (1937) –lângă Biserica Valea Stânii.

În cursul luptelor pentru apărarea unității și independenței naționale a României, au căzut eroic la datorie 205 locuitori ai comunei Țițești, numărul eroilor menționați nominal în monumentalul volum «Argeș. Cartea eroilor» fiind raportat la evenimente de importanță fundamentală în istoria neamului românesc: Războiul de independență [5], Primul război mondial [147], Al doilea război mondial [53].

❖ MEMENTO:

MUZEUL SĂTESC ŢIŢEŞTI – organizat, în Căminul cultural, de către remarcabilul institutor Ion Duţulescu, cercetător avizat al trecutului localităţii, constituia un autentic „documentar" al apariţiei şi evoluţiei acestei aşezări, printre piesele expuse fiind: ciocane de piatră, fusaiole, o râşniţă celtică, documente medievale şi moderne importante, precum şi interesante piese de etnografie şi artă populară locală.

IN MEMORIAM

✪ **LĂZĂRESCU ION** [1921-1999] – institutor, memorialist; prizonier în Uniunea Sovietică [1944-1950], deţinut politic anticomunist închis la Penitenciarul Văcăreşti, după eliberarea din lagărul sovietic [1950-1951]. Autorul volumului postum «Comuna Ţiţeşti. Însemnări monografice» [2007].

✪ **POPESCU DUMITRU** [1867-1905,Viena] – fiu de preot, născut în Ţiţeşti; absolvent al Liceului „I.C. Brătianu" din Piteşti [1881]; pionier în tehnica aeronauticii mondiale, inventatorul unui „lacăt cu cifre" şi a „cârmei de balon", invenţie „însuşită" de contele Ferdinand Zeppelin; realizator al machetei unui aparat de zbor cu înălţare cvasiverticală, prefigurând elicopterul.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ:

Grigore Constantinescu– *Argeșul monumental – enciclopedie patrimonială*, Pitești, 2011, p. [543-546] – 485; Idem– *Mănăstirea Valea*, www.google.ro, calameo.1227548

Vicentiu Daniel Pascu, Gabriela Bianca Pascu, Floriana Olteanu– *Comuna Ţiteşti, istorie şi amintiri*, Piteşti, 2007, 235 p. + 6 f. ilustraţii; Lucian Irinel Ilinca, Iulia Anca Ilinca– *Comuna Ţiţeşti. Trecut, prezent şi viitor,* Câmpulung Muscel, 2007, 109 p.; http://judete.biz/localitati-arges/; Ion Popescu-Argeşel – *Judeţul Argeş*.

–[▲]– Monument istoric şi de artă

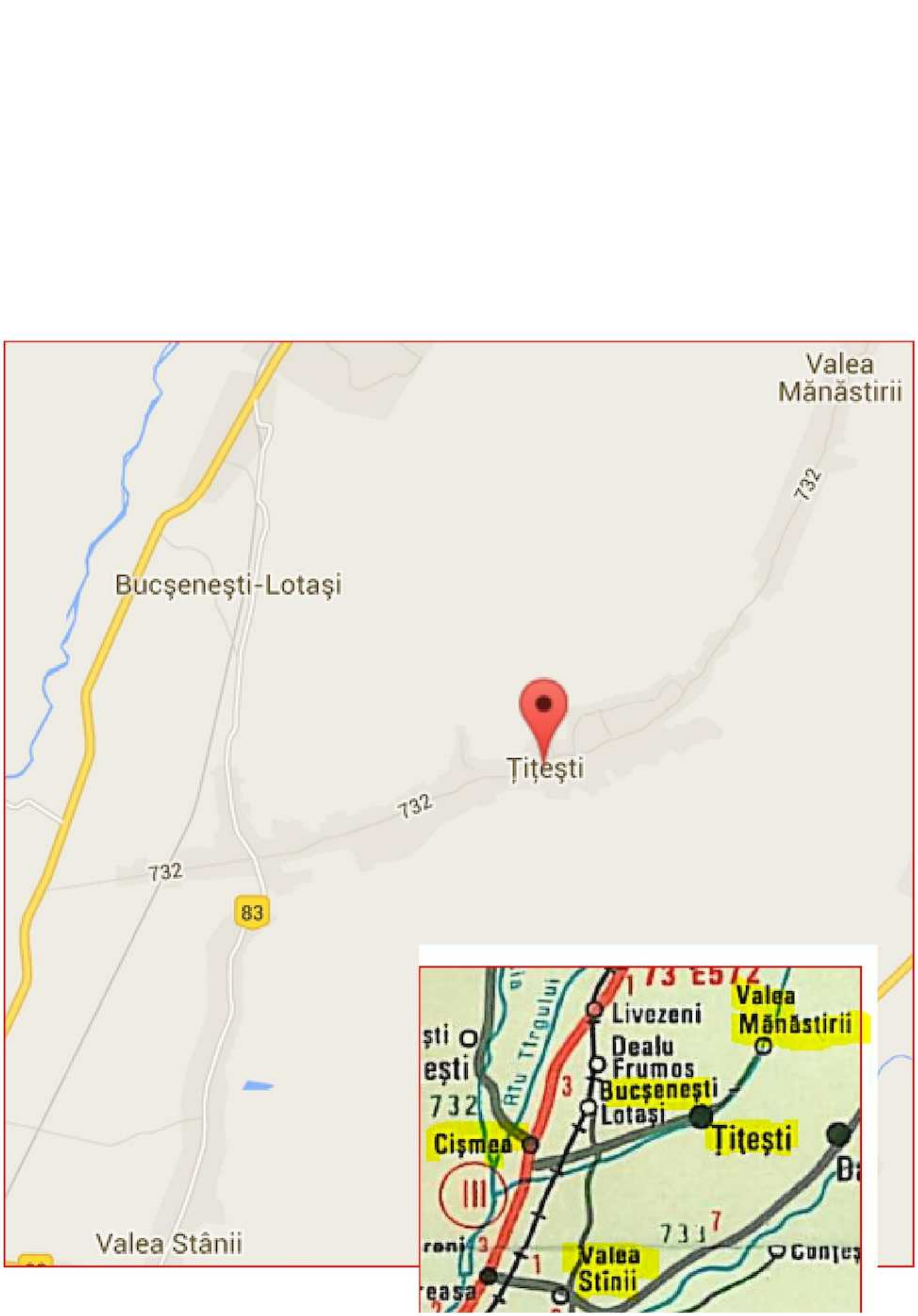
Valea
Mănăstirii
732
Bucşeneşti-Lotaşi
Ţiţeşti
732
732
83
Valea Stânii
Livezeni
Dealu
Frumos
Bucşeneşti
Lotaşi
Ţiţeşti
Cişmea
Valea
Mănăstirii
Valea
Stînii

PRIMĂRIA COMUNEI TIŢEŞTI.

MĂNĂSTIREA VALEA.

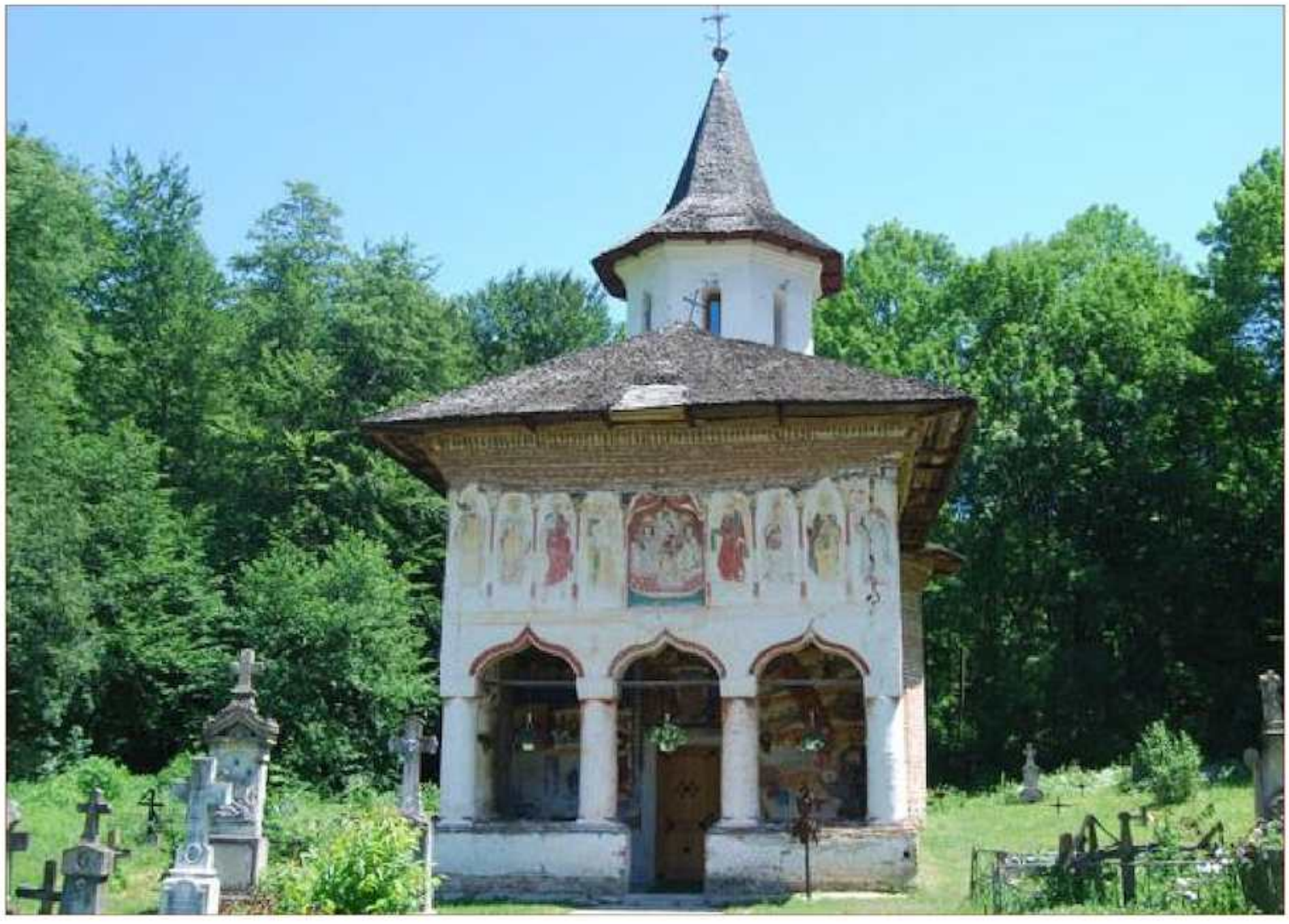

BISERICA MĂNĂSTIRII VALEA.

BISERICA MĂNĂSTIRII VALEA. FRESCĂ.

BISERICA MĂNĂSTIRII VALEA.
UŞILE ÎMPĂRĂTEŞTI.

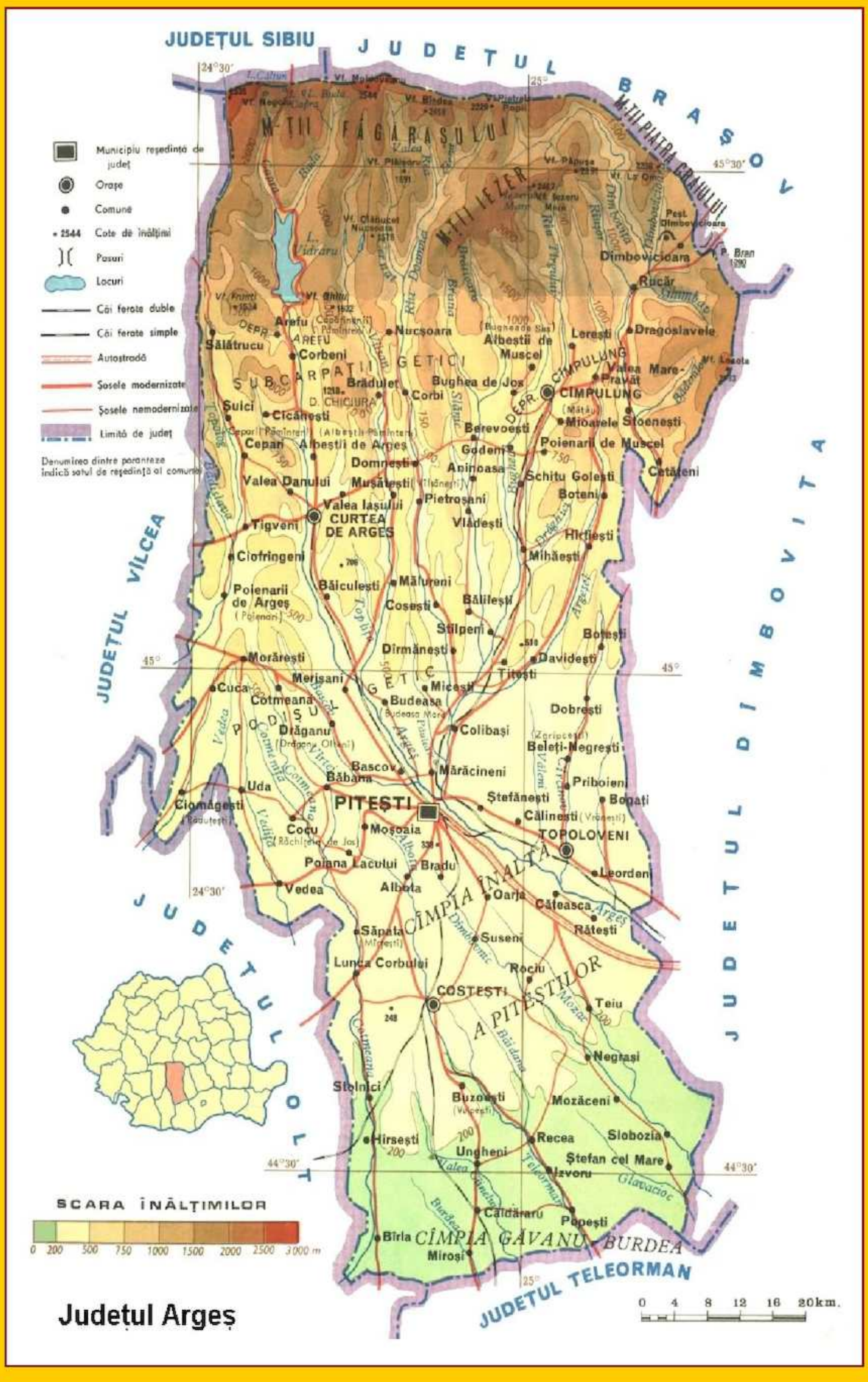

Județul Argeș